

Adroddiad i'r:	Cabinet
Dyddiad y Cyfarfod:	24 Ionawr 2017
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Y Cynghorydd Julian Thompson-Hill / Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Awdur yr Adroddiad:	Steve Gadd, Prif Gyfrifydd
Teitl:	Adroddiad Cyllid

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi manylion cyllideb refeniw ac arbedion y cyngor fel y cytunwyd arnynt ar gyfer 2016/17. Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi diweddariad cryno o'r Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a'r Cynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Pwrpas yr adroddiad yw rhoi'r newyddion diweddaraf am sefyllfa ariannol bresennol y cyngor a chadarnhau'r cyllidebau gwasanaethau y cytunwyd arnynt ar gyfer 2016/17.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Argymhellir bod yr Aelodau yn:

- nodi'r cyllidebau a bennwyd ar gyfer 2016/17 a'r cynnydd yn erbyn y strategaeth y cytunwyd arni ar gyfer y gyllideb;
- Cymeradwyo trosglwyddo £1m o'r gyllideb Gorfforaethol ac Amrywiol i Gronfa Lliniaru'r Gyllideb er mwyn hwyluso cyflawniad y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) sydd angen £1m o gyfraniad arian parod ychwanegol ar gyfer 2018/19 er mwyn lliniaru a lleddfu effeithiau'r gostyngiadau a ragwelir mewn cyllid dros nifer o flynyddoedd.
- Ystyried argymhellion y Grŵp Buddsoddi Strategol o ran prosiect Ysgolion yr 21ain ganrif Ysgol Llanfair:
 - Y Cabinet i gefnogi cyflwyno Achos Busnes ar gyfer adeilad ysgol newydd i Ysgol Llanfair (Atodiad 5) ger bron Llywodraeth Cymru.
 - Y Cabinet i gymeradwyo'n ffurfiol y gyllideb gyffredinol o £5.369m fel y manylir yn yr achos busnes.
 - Y Cabinet i gefnogi mewn egwyddor pryniant arfaethedig y tir yn Llanfair i hwyluso datblygiad yr ysgol newydd.

4. Manylion yr Adroddiad

Mae'r adroddiad yn rhoi crynodeb manwl o gyllideb refeniw'r Cyngor ar gyfer 2016/17 yn **Atodiad 1**. Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £185.062m (£184.756m yn 15/16). Rhagwelir y bydd tanwariant o £1.070m ar gyllidebau gwasanaethau a chorfforaethol (adroddwyd £0.909m o danwariant ym mis Tachwedd). Mae'r naratif o amgylch y

risgiau a'r rhagdybiaethau presennol sy'n sail i'r asesiad hwn yn cael eu hamlinellu yn Adran 6.

Cytunwyd ar arbedion o £5.2m fel rhan o'r gyllideb ac mae crynodeb o'r arbedion i'w weld yn **Atodiad 2**. Dengys yr asesiad bod 68% (68% y mis diwethaf) o'r arbedion eisoes wedi'u cyflawni, gyda 2% arall (2% y mis diwethaf) o arbedion yn gwneud cynnydd da, sy'n golygu ei bod yn debygol y bydd cyfanswm o 70% yn cael ei gyflawni. Mae hyn yn gadael 25% o arbedion sy'n cael eu dosbarthu fel rhai wedi'u gohirio (sy'n golygu bod disgwyl i'r arbedion hyn gael eu cyflawni o hyd yn 2017/18) a dim ond 5% o arbedion na ellir eu cyflawni o fewn yr amser hwn. Bydd y sefyllfa'n cael ei monitro'n agos, gydag adroddiad i'r Cabinet bob mis.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau refeniw a chyfalaf y cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol y cytunwyd arni yn sylfaen i weithgarwch ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae naratifau gwasanaethau pwysig i'w gweld yn y paragraffau isod.

Ar hyn o bryd, rhagwelir y bydd **Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata** yn gorwario £129k (£127k y mis diwethaf). Mae'r gorwariant yn ymwneud â'r meysydd canlynol:

- Costau diswyddo mewn perthynas â'r ailstrwythuro arfaethedig.
- Costau wrth gefn uwch na'r disgwyl.
- Gwariant y cytunwyd arno mewn perthynas â phrosiect sy'n anelu at wella prosesau o fewn ffrwd waith y swyddfa arian. Nod y prosiect yw gwella effeithlonrwydd gweithredol yr ardal waith, yn ogystal â rhoi sicrwydd i'r Cyngor ynghylch cadernid y prosesau a'r systemau sydd ar waith ar gyfer ymdrin ag incwm.

Er bod y gwasanaeth hwn yn parhau i weithio'n galed i ganfod gostyngiadau mewn gwariant o fewn y flwyddyn i liniaru effaith y gorwariant, mae'n annhebygol y bydd y gorwariant sy'n cael ei ragamcan yn gostwng yn sylweddol yn y flwyddyn ariannol hon.

Mae **Addysg a Gwasanaeth Plant** bellach yn adrodd eu bod yn adennill costau (gorwariant o £38k y mis diwethaf). Mae'r gwasanaeth yn cynnwys nifer o gyllidebau a arweinir gan y galw ac sydd felly'n anwadal, fel lleoliadau plant. Mae cronfeydd wrth gefn wedi'u sefydlu i helpu rheoli gwahaniaethau blynyddol, ond maent yn parhau yn feysydd risg yn 16/17 a thu hwnt.

Rhagwelir y bydd **Gwella a Moderneiddio Busnes** bellach yn tanwario £69k (tanwariant o £475k y mis diwethaf). Mae mwyafrif y symudiad yn ymwneud â'r trosglwyddiad y cytunwyd arno o £404k i 'Ddatblygu Rhwydweithiau TG - Cronfa Wrth Gefn' er mwyn helpu ariannu'r Strategaeth TG Gorfforaethol fel y cytunwyd yng nghyfarfod cabinet mis Rhagfyr. Mae'r gwasanaeth wedi llunio cynllun dwy flynedd i helpu rhoi sicrwydd i Aelodau y bydd y prosiectau yn cael eu cyflawni mewn gwirionedd, ynghyd ag amcangyfrifon o'r costau. Gellir adrodd ar gynnydd y cynllun hwn i'r cabinet yn gyson.

Mae'r tanwariant BIM craidd o £69k (£71k y mis diwethaf) yn ymwneud â swyddi gwag. Y gobaith yw y gellir dwyn y tanwariant hwn ymlaen i helpu ymestyn rôl y

Cydlynnydd Herio Gwasanaethau am 12 mis arall ac i hyrwyddo a gwella'r Arolwg Trigolion.

Rhagwelir y bydd **Cyllid** yn tanwario £11k (£22k o danwariant ym mis diwethaf) o ganlyniad i swyddi gwag. Mae'r swyddi gwag yn cael eu hadolygu ar hyn o bryd er mwyn helpu cyflawni'r arbedion sydd eu hangen ar gyfer 2017/18, gan sicrhau hefyd y gall y gwasanaeth barhau i weithredu'n effeithiol yn ystod y cyfnod economaidd anodd hwn i'r cyngor.

Gwasanaethau'r Amgylchedd a Phrifyrdd – Rhagwelir y bydd y gwasanaeth bellach yn gorwario £164k (£300k y mis diwethaf). Mae tri rheswm am y gorwariant:

- Cludiant Ysgol - mae'r polisi newydd sy'n gymwys ers Medi 2015, y bwriadwyd iddo ddatrys y pwysau parhaus ar y gyllideb yn y maes hwn, wedi bod yn destun nifer o apeliadau mewn perthynas â gweithredu'r polisi. Bydd datrys y materion cynnwys cynnydd yn y costau Cludiant Ysgol parhaus yn ogystal â chostau cyfreithiol penodol unwaith yn unig.
- Mae costau ychwanegol wedi codi o ganlyniad i fethiant cwmni bws lleol yn ddiweddar. Mae cynlluniau ar waith ar gyfer llwybrau cludiant cyhoeddus ac ysgolion ond bydd costau ychwanegol ynghlwm wrth hyn. Rhagdybir ar hyn o bryd bod y cyllid y mae Llywodraeth Cymru wedi'i addo ar y ffordd er mwyn helpu lliniaru effaith ariannol y pwysau hwn o fewn y flwyddyn.
- Mae'r gwasanaeth hefyd yn wynebu pwysau yn ymwneud â chontract Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru - mae'r gwasanaeth wedi lleihau costau er mwyn cyfyngu ar effaith y gostyngiadau yn yr incwm ffioedd sydd eisoes yn hysbys, ond mae'r risg o ostyngiadau pellach mewn incwm a lefelau gwaith yn parhau.

Mae'r gwasanaeth wedi llwyddo i amlygu meysydd lle mae tanwariant o fewn y gwasanaeth er mwyn lliniaru rhywfaint ar y risgiau, sydd wedi gostwng y gorwariant cyffredinol £136k. Bydd y gwasanaeth yn parhau i reoli cyllidebau'n ofalus er mwyn ceisio cael y gwasanaeth i adennill ei gostau. Mae proses y gyllideb ar gyfer 17/18 yn ystyried peth o'r pwysau parhaus sy'n ymwneud â chludiant.

Gwasanaethau Cymunedol – bydd pwysau chwyddiannol megis gweithredu'r Cyflog Byw Cenedlaethol (CBC) statudol yn arwain at gynnydd mewn ffioedd cartrefi gofal. Er y gobeithir y gellir cynnwys y pwysau yn 16/17 o fewn y cyllidebau presennol a thrwy ddefnyddio cronfeydd wrth gefn, bydd y cynnydd blynyddol yn y CBC yn achosi pwysau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Defnyddiodd y Gwasanaethau Cymunedol £0.386m o gronfeydd wrth gefn yn 2015/16 mewn ymateb i bwysau o'r fath, ac fe ragwelir o hyd y bydd angen i'r gwasanaeth ddefnyddio tua £2.0m o arian wrth gefn yn 2016/17 (£2.2m a adroddwyd y mis diwethaf). Mae'r pwysau hyn yn cael eu hystyried fel rhan o broses cyllideb 2017/18 a'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

Corfforaethol – Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cynnwys targed arbedion o £1m ar gyfer 2017/18. Fel yr adroddwyd y mis diwethaf, mae rhai o'r arbedion hyn wedi cael eu nodi a'u cyflawni yn ystod 2016/17, gan arwain at danwariant cyffredinol o £1.285m (£0.877m y mis diwethaf). Mae'r cynnydd yn y tanwariant yn ymwneud ag amcangyfrifon cost diwygiedig ar gyfer costau ynni o fewn y flwyddyn a rhagamcan o lai o alw ar y Cynllun Lleihau Treth y Cyngor. Fodd bynnag, mae mwyafrif y tanwariant yn ymwneud â chyfanbrynu'r PFI, sydd wedi rhyddhau arbediad o

£0.986m. Fel y nodwyd yn y misoedd blaenorol, mae'r CATC y cytunwyd arno yn gofyn am £1m o gyfraniad arian parod ychwanegol ar gyfer 2018/19 er mwyn lliniaru a lleddfu effeithiau'r gostyngiadau a ragwelir mewn cyllid dros nifer o flynyddoedd. Gofynnir felly i'r £1m hwn o danwariant gael ei roi yng Nghronfa Lliniaru'r Gyllideb er mwyn helpu cyflawni'r CATC. Mae'r blynyddoedd blaenorol hefyd wedi gweld y Cyngor yn casglu mwy o Dreth y Cyngor nad oedd yn ddyledus, felly'n arwain at arenillion uwch. Ni fydd y ffigurau hyn yn hysbys nes diwedd y flwyddyn ond gallent arwain at ryddhau mwy o adnoddau arian parod. Y gobaith yw y bydd gweddill y tanwariant yn y Cyllidebau Corfforaethol, yn ogystal ag unrhyw gynnydd yn yr arian parod fydd ar gael o ganlyniad i effeithlonrwydd casglu Treth y Cyngor, ar gael i'w ddefnyddio i ad-dalu'n rhannol y cronfeydd wrth gefn y rhagwelir ar hyn o bryd y bydd eu hangen i ariannu'r pwysau sylweddol yn y Gwasanaethau Cymunedol a'r Gwasanaethau Plant.

Ysgolion – Er bod ysgolion wedi derbyn amddiffyniad o 1.85% (£1.173m), maent hefyd wedi gorfod canfod arbedion effeithlonrwydd i ariannu pwysau chwyddiannol o tua £2.5m. Fel yr adroddwyd mewn adroddiadau blaenorol, roedd yn debygol y byddai'r gostyngiad ym malansau Ysgolion a welwyd yn ystod 2015/16 yn parhau yn 2016/17. Mae'r rhagamcan ar gyfer balansau ddiwedd mis Rhagfyr yn ddiffyg net o £0.759m, sy'n ostyngiad o £2.321m ar y balansau a drosglwyddwyd o 2015/16 (£1.562m). Bydd ysgolion yn parhau i weithio'n agos gyda chydweithwyr Cyllid Addysg ar gynlluniau ariannol manwl ar gyfer y flwyddyn academaidd newydd a thros y ddwy flynedd ganlynol i ddarparu cyllidebau cytbwys yn y tymor hir. Mae nifer o grwpiau Gorchwyl a Gorffen wrthi'n cael eu sefydlu mewn ymgynghoriad â'r Fforwm Cyllidebau Ysgolion, a chyda'i gyfranogiad, i drafod materion sy'n ymwneud â Balansau Ysgolion a'r Fformiwla Ysgolion.

Y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) Yn dilyn dadansoddiad dwys a gynhaliwyd ar y cyd â'r broses osod rhent ar gyfer 2017/18, disgwylir i'r balansau a ragwelir ar ddiwedd y flwyddyn fod yn £2.315k. Er bod hyn £546k yn llai nag y cyllidebwyd ar ei gyfer yn 2016/17, mae'n unol â Chynllun Busnes y Stoc Dai, sy'n rhagdybio y caiff balans o £2m ei gynnal dros y tymor canolig er mwyn lliniaru unrhyw risgiau yn y dyfodol. Mae'r gyllideb Gyfalaf o £11.8m yn cael ei rhannu rhwng gwelliannau arfaethedig i'r stoc dai bresennol (£8m) a datblygiadau tai newydd (£3.8m).

Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd Rhagfyr, roedd cyfanswm benthyciadau'r cyngor yn £193.4m ar gyfradd gyfartalog o 4.85%. Roedd y balansau buddsoddi yn £8.2m ar gyfradd gyfartalog o 0.12%.

Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor i'w weld yn **Atodiad 3**. Mae'r cynllun cyfalaf cyffredinol a gymeradwywyd yn £41.7m ac mae'r gwariant hyd yma yn £19.1m. Hefyd yn Atodiad 3 mae'r gwariant arfaethedig o £31.4m ar y **Cynllun Corfforaethol**. Mae **Atodiad 4** yn cynnwys diweddariad mewn perthynas â'r prif brosiectau sydd wedi eu cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf.

Ar ddechrau 2016/17 roedd cronfeydd arian parod wrth gefn y **Cynllun Corfforaethol** yn £2.050m. Roedd hyn ar ôl ystyried cyllid oedd wedi ei ymrwymo ac eisoes wedi ei drosglwyddo i'r cynllun cyfalaf i ariannu gwariant o £7m yn 2016/17.

Gan ganiatáu ar gyfer cyllid sy'n cael ei ragamcan a gwariant ychwanegol yn ystod y flwyddyn, amcangyfrifir y bydd balans y Cynllun Corfforaethol ar ddiwedd y flwyddyn yn £2.2m.

Ysgolion yr 21ain Ganrif – Ym mis Tachwedd 2016, cytunodd y Cabinet y byddai swyddogion yn datblygu achos busnes ar gyfer adeilad newydd i Ysgol Llanfair. Byddai'r cynllun arfaethedig hwn yn gweld datblygu ysgol newydd ar gyfer 126 o ddisgyblion llawn amser a 18 disgybl rhan amser. Y rhagamcan diweddaraf o'r gost yw £5.3m, gyda chyllid arfaethedig drwy Raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif Llywodraeth Cymru ac adnoddau'r Cyngor ei hun yn y Cynllun Corfforaethol. Adolygodd y Grŵp Buddsoddi Strategol yr achos busnes ar 11 Ionawr 2017, gan wneud yr argymhellion canlynol:

- Y Cabinet i gefnogi cyflwyno Achos Busnes ar gyfer adeilad ysgol newydd i Ysgol Llanfair ger bron Llywodraeth Cymru.
- Y Cabinet i gefnogi mewn egwyddor pryniant arfaethedig y tir yn Llanfair i hwyluso datblygiad yr ysgol newydd.
- Y Cabinet i gymeradwyo'n ffurfiol y gyllideb gyffredinol o £5.369m fel y manylir yn yr achos busnes.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Cynhaliwyd Asesiad o Effaith llawn ar gyfer yr holl gynigion cyllidebol perthnasol oedd wedi'u cynnwys yng Nghyllideb 2016/17. Caiff yr Asesiad o Effaith ar Les newydd ei gwblhau'n unigol ar gyfer pob cynnig am arbedion cyllidebol sy'n rhan o gyllidebau'r dyfodol, er y rhagwelir na fydd angen asesiadau unigol ar gyfer arbedion effeithlonrwydd gwirioneddol.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gydag Archwilio ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan gyfarfodydd y Tîm Gweithredol Corfforaethol, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, cyfarfodydd Briffio'r Cabinet a chyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Adolygwyd cynigion penodol gan y pwyllgorau craffu. Cynhaliwyd gweithdai cyllideb rheolaidd gydag aelodau etholedig i archwilio cyllidebau gwasanaethau ac i ystyried cynigion y gyllideb. Mae'r cyngor wedi ymgynghori â'i bartneriaid drwy'r Bwrdd Gwasanaethau Lleol ar y Cyd. Hysbyswyd pob aelod staff am y broses o osod y gyllideb ac ymgynghorwyd yn llawn, neu bwriedir ymgynghori'n llawn â staff sy'n cael eu heffeithio, yn unol â pholisïau a gweithdrefnau Adnoddau Dynol y Cyngor. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae'n bwysig bod gwasanaethau'n parhau i reoli cyllidebau'n ddoeth a bod unrhyw arian dros ben o fewn y flwyddyn yn cael ei ystyried yng nghyd-destun y sefyllfa ariannol tymor canolig, yn arbennig o ystyried graddfa'r gostyngiadau y mae'n rhaid eu gwneud yn y gyllideb yn ystod y ddwy neu dair blynedd nesaf.

Mae pwysau penodol yn amlwg yng nghyllidebau gofal cymdeithasol (Oedolion a Phlant fel ei gilydd) ond byddant yn cael eu dal yn y flwyddyn bresennol ac yn cael eu hystyried fel rhan o broses y gyllideb ar gyfer 2017/18. Mae rhagolygon yn dangos

y bydd balansau ysgolion yn parhau i ostwng a bydd y sefyllfa'n cael ei hadolygu'n fanwl.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae hwn yn parhau i fod yn gyfnod ariannol heriol a bydd methu â chyflawni'r strategaeth a gytunwyd o ran y gyllideb yn rhoi mwy o bwysau ar wasanaethau yn y flwyddyn ariannol gyfredol ac yn y dyfodol. Bydd monitro a rheoli'r gyllideb yn effeithiol yn helpu i sicrhau bod y strategaeth ariannol yn cael ei chyflawni.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.